

Najat EL HACHMI. **L'últim patriarca.** Barcelona: Planeta, 2008 (Ramon Llull Narrativa, 113), 332 p., 21,50 €

Al pròleg de *Jo també sóc catalana* (2004), Najat El Hachmi definia encertadament el seu recull con-
tístic com a «llibre de caràcter vivencial», «híbrid transgenèric» o «relat de tipus autobiogràfic». A *L'últim patriarca*, en canvi, aquestes fórmules narratives només són útils com a punt de partida, vàlides per caracteritzar inicialment el contingut de la novel·la però imprecises per determinar allò que aquesta és exactament, sobretot tenint en compte l'avenç que suposa en relació amb l'obra anterior. I és que l'autora ha dut a terme una aprofundida elaboració literària que, a banda d'esvair qualsevol dubte sobre l'estatus genèric del llibre, ficcionalitza el que de manera reduccionista podria ésser llegit només com un cúmul d'experiències personals. L'adaptació d'uns recursos concrets a un nou gènere, però, sempre implica certs riscos, i si la valoració final de *L'últim patriarca* ha de ser positiva en termes generals, no podem passar per alt que presenta alguns problemes d'ordre tècnic i estructural.

La història, d'argument lineal i senzill, es descabdella sense complicacions en les dues parts en què es divideix, vagament sostingudes sobre dos motius ben tòpics: la figura de l'hereu escampa, en el cas de Mimoun, i el conflicte generacional, en el cas de la secció protagonit-

zada per la narradora. La disposició gairebé paral·lela de les històries dels dos caràcters principals, i el fet que el pes del relat recaigui exclusivament sobre ells, concentra l'atenció en el fort contrast de llurs personalitats. Mentre el pare és incapaç de canviar el seu destí, la filla adopta una actitud dinàmica i es revolta, cada cop amb més fermesa, contra l'autoritat paterna. Assistim, de fet, a la crònica d'una caiguda anunciada que posa el punt final al particular itinerari d'alliberament de la narradora, perquè Najat El Hachmi ha disseminat al llarg de l'obra tot de pistes que anticipen el desenllaç. Insistir, per exemple, que «aquell no és el destí que li toca viure» a Mimoun, o presentar-lo repetidament com el «gran patriarca», apunten en aquesta direcció. Però sobretot, allò que determina amb claredat la diferència entre els dos personatges és l'univers referencial que contextualitza les seves peripècies vitals. Si la rica tradició oral amaziga servia per explicar (i justificar) els fets protagonitzats per Mimoun, els referents culturals que trobem en la segona part actuen sovint com a correlat de les situacions viscudes per la protagonista: *La casa de Mango Street*, *Solitud*, *La plaça del diamant*, però també el cinema (*Poltergeist*, *Superman*), permeten aquest joc. De l'oralitat s'ha passat a l'escriptura, present en les al·lusions a Joyce, Espriu o Faulkner en els escrits de la narradora i fins i tot en el recorregut per les paraules del *Diccionari* que, alfabèticament disposades al final dels capítols 4-27 de la

segona part, revelen l'assumpció d'una nova realitat a través del llenguatge.

Tanmateix, la concreció d'aquest relat de ficció en un punt de vista creïble no acaba d'estar ben resolta. La modalitat de veu narrativa adoptada posa en qüestió l'eficàcia d'un element essencial per a l'èxit d'una història com és la versemblança. Els fets, explicats amb posterioritat al moment en què tenen lloc per una veu femenina i més aviat innocent, tot i que plenament conscient de la seva narració («Amb un record tan poc versemblant no vaig tenir altre remei que fer-ne ficció, de tot allò», p. 176), es ressenten de les vacil·lacions a l'hora de fixar la distància des de la qual aquesta instància narrativa ens parla: de vegades és incapaç de reconèixer i comprendre coses que es revelen com a evidents per al lector (mitjançant, per exemple, el report de totes les variants possibles sobre uns esdeveniments que la narradora qualifica com les «versions oficials»). D'altres, racionalitza amb sorprenent lucidesa determinades situacions o, en virtut de la seva progressiva visibilitat, complementa allò que altres personatges no expliquen. En aquest sentit, les fal·les culturals citades més amunt, que haurien de cohesionar el discurs de manera implícita, no s'integren satisfactòriament en el conjunt perquè en molts casos se n'arriba a explicitar la funció (p. 177, p. 199, p. 222, p. 269, etc.) i queden desplaçades del teixit narratiu. El ritme ràpid (i val a dir que força àgil) que imprimeix aquesta veu que es vol propera a la narració oral, provoca que altres aspectes no acabin de quedar ben definits: hi ha una certa descompensació entre el retrat dels dos protagonistes i la resta de personatges; ni tan sols la mare, que és la font d'infor-

mació principal de la narradora per a la construcció de la història, gaudeix d'una entitat prou sòlida. Per altra banda, el context històric i l'ambientació espacial estan poc desenvolupats. I el final, precipitadíssim i sorprenent, voreja el desconcert per l'evidència del seu sentit, que fins i tot l'epígraf del capítol revela.

Malgrat les reserves que genera el desencament entre una bona història i una adequació tècnica irregular, Najat El Hachmi ha creat una novel·la correcta, que assaja diversos registres i defuig el melodramatisme per mitjà del sentit de l'humor, i que, sobretot, sap copsar amb eficàcia els moments centrals del relat, especialment en la primera part (la bufetada que Mimoun rep als sis mesos, el perdó implorat al sogre i a l'esposa, la trucada de tota la família al pare).

L'obra guanyadora del darrer Premi Ramon Llull, al marge d'assoliments i febleses, inaugura una trajectòria novel·lística que caldrà seguir, ni que sigui per confirmar si guanya en exigència o si, pel contrari, està destinada a adreçar-se a una franja de públic majoritària amb què invariablement cal comptar per al reeiximent de la literatura catalana.

Antoni Isarch
Barcelona